

Cap. IIII. THEOPHYLACTI ARCHIEP. BVLGAR. IN MATTHAEVM

futantur autem hic. Iesus enim (inquit) ascendit: non alius ascendit, sed is qui in aquam descenderat.

Et ecce aperti sunt coeli. Adam illos clausit, per Christum autem aperiuntur: ut discas, quod quando baptizaris, aperis eos.

Et uidit spiritum dei descendantem quasi columbam, & uenientem super eum, & ecce uox e coelis, dicens. Descendit spiritus, ut testimonium perhibeat, quod maior sit qui baptizatur, quam qui baptizat. Iudaei enim magnificabant Ioannem: at Christum non tantum curabant. Viderunt autem spiritum omnes uenientem super Iesum, ut ne putarent quod uox, dicens:

Columba spiritus sanctus.

Hic est filius meus dilectus, propter Ioannem dicta sit: sed uiso spiritu crederent, quod propter Iesum uox illa sit. [Quasi columbam.] propter innocentiam & mansuetudinem: & quod mundissima sit columba, & ubi foetor est, ibi non maneat, sic & spiritus sanctus. Et ut de Noe dicitur, columbam nunciasse diluuii solutionem, ramum oliuae afferentem: sic & hic spiritus sanctus manifestat peccatorum solutionem. Illic ramus oliuae, hic misericordia dei.

Gene. 8.

Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Hoc est, in quo requiescam, in quo placabor.

C A P V T I I I I.

Vnc Iesus ductus est in desertum a spiritu. Docens nos, quod post baptismum magis oportet expectare tentationes. Ducitur a spiritu sancto: nihil enim sine spiritu fecit. Ducitur autem in desertum, ut ostendat nobis, quod diabolus tentet nos, quando uiderit solitarios, & non ab alijs adiutos. Oportet igitur nos non temere fidere nobis ipsis.

Ut tentaretur a diabolo. Diabolus dicitur, quod accuset & infamet deum apud Adam. Dixit enim illi, Deus uos odit: & nunc uirtutem apud nos calumniatur.

Ieiunium.

Et quum ieiunasset. Ieiunauit, ut ostendat quod magna armatura contra tentationes sit ieiunium: sicut principium omnis peccati, deliciae.

Dies quadraginta, & noctes quadraginta. Tot ieiunauit, quot & Moses, & Elias, quod si plures ieiunasset, uisa fuisset incarnatio eius ficticia & apparens.

Postea esuriit. Et quum accessisset ad eum ille qui tentat, dixit. Quando permisit naturae, tunc & esuriit, ut daret occasionem diabolo accedendi & congregandi secum propter famem, & sic prosternat & deiciat eum, nobisque uictoriam largiatur.

Si filius dei es, dic ut lapides illi panes fiant. Audiuit uocem coelestem latro. Iterum uidet eum esurientem, & dubitat adhuc, quomodo filius dei esuriat, & idcirco tentat eum ut discat. Adulatur autem ei, putans se quid suffuraturum dicendo: Si filius dei es. Iam rogas, & quod peccatum erat, facere lapides panes: audi igitur: quia audire diabolium in aliquo, peccatum est. Vide autem & aliud. Non dixit, ut lapis hic panis fiat, sed lapides. Volens Christum ad superflua instigare. Esurienti enim unus panis sufficit, & propter hoc Christus non audiuit eum.

Deutero. 8.

At ille respondens, dixit: Scriptum est, Non in pane solo uiuit homo, sed in omni uerbo, quod egreditur per os dei. Ex ueteri testamento est, Moyses enim sermo est. Nam & Hebraei cibati sunt manna, quod non erat panis: sed per uerbum dei implebat omnem Hebraeorum indigentiam, & fiebat omnia quaecumque comedere cupiebant: siue pisces, siue ouum, siue caseum concupiscebat Iudaeus, illius gustum manna ei praebebat.

Manna.

Tunc assumit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculum templi. Pars quaedam templi erat, sicut quae apud nos dicuntur Δίπτυχα: uidentur enim sicut alae esse.

Psal. 90.

Et dicit ei: Si filius dei es tu, mitto te deorsum. Scriptum est enim: Angelis suis mandauit de te, & in manibus portabunt te, ne forte impingas in lapidem pedem tuum. Si filius dei es tu, quasi hoc dicat, ego non credo uoci coelitus missae: attamen tu si filius dei es, ostende mihi. Quamuis filius dei erat, numquam maledictae, praecipitare debebat se ipsum.

ipsum: Tuæ crudelitatis est, præcipitare dæmonio actos, dei autem saluare. Non scriptum est: In manibus portabunt te propter Christum, sed propter sanctos, qui indigent angelico præsidio. Christus autem qui deus est, non opus illo habet.

Dixit illi Iesus iterum: Scriptum est: Nō tentabis dominum deum tuum.] *Man. Deut. 6*
te repellit eum deus, docens & nos mansuetudine dæmones uincere.

Iterum assumit eum diabolus in montem excelsum ualde, & monstrat ei omnia regna mundi, & gloriam eius, & dicit ei: Hæc omnia tibi dabo, si procideris, & adoraues me.] Quidam putant montem excelsum ualde, affectionem & studiū in possidendis diuitijs, in quem conatur inimicus Iesum ducere, sed non recte opinant. In sensibili *Amor diuitiarum mons.*
enim forma apparuit ei diabolus. Cogitationes enim tales non habuit dominus, absit. Sensibiliter igitur ei monstrauit in monte omnia regna, ante oculos ea apparere faciens. Et hæc omnia tibi dabo, inquit, quasi suus proprius esset mundū proponit præ superbiam. Hoc & nunc dicit auaris, ut adorantes se, omnia hæc habeant.

Tunc dicit ei Iesus: Vade post me satana. Scriptum est enim, Dominum deum tuum *Ibidem.*
adorabis, & illum solum coles.] Irascitur illi dominus, quando uidet illum ea quæ dei sunt sibi uendicantem, & dicentem: Hæc tibi dabo, ut propria. Disce autem, quomodo profint scripturæ, per quas dominus os inimici obturauit.

Tunc omittit illum diabolus, & ecce angeli accedebant & ministrabant ei.] Tres *Tentationes*
tætationes expertus est dominus, gulæ, uanæ gloriæ, & auaritiæ. Illæ em præcipuæ sunt tres.
affectiones. Has igitur qui uicerit, alias multo magis uincet. Vnde Lucas dicit, quod omnem tentationem cōsummauerit, quando quidem capita tentationum uicit. Proinde angeli ministrant: quo commonstratur, quod & nobis post uictoriā angeli ministraturi sint: omnia enim propter nos & fecit, & monstrauit dominus: quoniam ei ut deo, angeli semper ministrant.

Quum audisset autē Iesus, quod Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam, & relicta Nazareth, profectus habitauit in Capernaum, quæ apud mare in cōfinijs Zabulon & Nephthalim.] Secedit Iesus, docens nos, ne temere periculis nos iniiciamus. Secedit autem in Galilæam, hoc est deuolubilem. Gentes enim in peccatis uoluntantur. Habitat *Galilæa.*
autem in Capernaum, quod est domus consolationis: ut enim faciat gentes domū consolationis, descendit. Zabulon interpretatur, nocturna, Nephthalim autē latitudo. Gentes enim & noctem habebant, & latitudinem in uita; non enim per angustam uiam ambulabant, sed eam quæ in perditionem fert.

Ut impleatur quod dictum per Esaiam prophetam, dicentem: Terra Zabulon, & *Esaie 9*
terra Nephthalim iuxta uiam maris trans Iordanem, Galilæa gentium: populus qui sedebat in tenebris uidit lucem magnam, & sedentibus in tenebris, & umbra mortis lux orta est eis.] Viam maris, pro eo quod est ad uiam maris sitam. Lux autem magna, *E*
uangelium. Lex enim lux & ipsa erat, sed parua. Umbra autem mortis, peccatum: similitudo enim, & figuratio mortis est. Nam sicut mors corpus, ita & ipsa animam detinet. Orta autem est lux nobis. Nō enim quæsiuimus illam nos, sed illa missa est nobis, quasi sequens nos.

Ex hoc coepit Iesus prædicare, & dicere.] Ex quo tempore detentus est in uinculis Ioannes, coepit prædicare Iesus. Expectauit enim Iesus, ut Ioannes prius de se testificaretur, & pararet ei uiam, qua uenturus erat: sicut serui ante dominos preparāt. Aequalis enim existens patri dominus, habebat & ipse prophetā Ioannē: sicut & pater suus deus, habuit prophetas ante Ioannem, immo & illi patris sunt & filij.

Resipiscite, in propinquo enim est regnum cœlorum.] *Regnum cœlorum* est & *Regnū cœlorū*
Christus, est & uita uirtutibus prædita: quādo enim quis super terram uiuit, sicut angelus, nōne cœlestis est: atq; ita in unoquoq; nostrum est regnum cœlorum, si angelicam uitam agimus.

Ambulans autem apud mare Galilææ, uidit duos fratres, Simonem, qui dicitur Petrus, & Andreā fratrem eius, mittētes rete in mare. Erant enim piscatores.] Hi fuerunt discipuli Ioannis. Viuente autem adhuc Ioanne, accesserunt Christum. Porro ubi

Cap. V. THEOPHYLACTI ARCHIEP. BVLGAR. IN MATTHAEVM

Ioannem uiderunt uinctum, reuersi sunt ad piscatoriam, & sic ueniens Christus piscatur eos, dicens:

Venite post me, faciamus uos piscatores hominum. Illi autem statim relictis retibus, sequuti sunt.] Vide obediētes homines, statim sequuti sunt. Vnde manifestum, quod hæc secunda uocatio sit. Antea enim docti erant à Christo, deinde reliquerunt eum: nunc autem uiso ipso, statim sequuti sunt.

Et progressus illinc, uidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi filium, & Ioannē fratrem eius in naui cum Zebedæo patre suo.] Summa uirtus est, pascere patrem seminem, id est iuste partis sumptibus.

Sarcientes retia sua, & uocauit eos.] Pauperes fuerunt, & quia non poterant emere noua, reparauerunt uetera.

At illi protinus relictâ naui & patre suo, sequuti sunt eum.] Apparet Zebedæum non credidisse, & propterea reliquerunt eum. Vides quando oportet relinquere patrē: nempe, quando obstat uirtuti & pietati. Hi autē, ut uiderunt priores sequentes Christū, meritō sequuti sunt, imitantes illos.

Et circumibat Iesus totam Galilæam, docens in synagogis illorum, & prædicans Euangelium regni.] Ut monstret, quod non contrarius sit legi, ingreditur in synagogas Hebræorum.

Morbus. Et curauit omnem morbum, & omnem languorem in populo.] A signis incipit, *Languor.* ut credatur quæ docet. Morbus autem est diuturna mala uoletudo: Languor uero, temporarius & deordinatio in corpore.

Et dimanauit fama illius in totam Syriam, & attulerunt ad eum omnes male affectos uarijs morbis, & torminibus contractos, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos.] Non petijt Christus ab aliquo, qui adducebatur, fidem: nam isthuc ipsum alonge afferre, fidei erat. Lunaticos autē dicit demoniacos. Daemon enim uolens hominibus persuadere, quod stellæ maleficæ sint, obseruat lunā quæ integrā est, & tūc insidiatur, ut uideatur luna passionis & morbi causa, & infame opificium dei: quemadmodum & Manichæi errant.

Et sequutæ sunt eum turbæ multæ à Galilæa, & Decapoli, & Hierosolymis, & Iudæa, & à regionibus trans Iordanem sitis.

C A P V T V.

Et quum uidisset turbas, ascendit in montem.] Docet nos, nihil ad ostentationē facere. [Ascendit in montem,] quia docturus erat: docuit nos à media secedere turba, quando docemus.

Et quum sedisset ipse, accesserunt ad eū discipuli eius.] Aliæ quidem turbæ propter miracula, discipuli autem propter doctrinam accedunt: unde postquā curauit corpora & fecit miracula, curat & animam: ut discamus quod & animarum & corporum sit opifex.

Et aperto ore suo.] Quare additum est, aperto ore suo: uidetur quod superfluat. Minime, docuit enim etiam nō aperiendo os suum. Quomodo: per uitam & miracula: nunc autem aperiens os, docet.

Docebat eos, dicens.] Non tantum discipulos, sed & turbam. Incipit autem à beatitudinibus, sicut & Dauid à beatitudine incepit.

Beati pauperes spiritu, quoniam illorū est regnum cœlorum.] Primum modestiam & humilitatē animi, ceu fundamentum iacit. Nam quoniam propter superbiam Adam cecidit, per humilitatem erigit nos Christus, quādo quidem deus fieri sperabat Adam. Contriti autem anima, sunt pauperes spiritu.

Beati qui lugent, quoniam ipsi consolationem accipient.] Qui propter peccata lugent, non propter temporalia. Lugentes autem dixit, semper & non semel, & non pro nostris peccatis tantum, sed & pro peccatis proximorum. Consolationem uero accipient & hic. Qui enim luet, ppter peccata, gaudet spiritualiter, & illic quoque multo magis.

Beati